

INFORME TÈCNIC

1. Introducció

En data 20 de juny de 2023, la Comissió insular de Patrimoni Històric de Mallorca va acordar Incoar l'expedient de modificació de la declaració com a Bé d'Interès Cultural de Can Vivot, per a la inclusió dels béns mobles vinculats a l'immoble (Exp. 340/2023. SEGEX 948123N).

En relació a l'expedient mencionat, en virtut de l'article 9.1 de la Llei 12/1998, de 21 de desembre, del Patrimoni Històric de les Illes Balears, la UIB va remetre informe on es conclouia: *Es valora positivament la proposta de modificació de la declaració en categoria de Monument de Can Vivot, una vegada s'hagin complimentat les prescripcions establertes en el present informe.*

Entre les prescripcions que assenyalava la UIB al seu informe, s'indicava que, en el cas de tres mobles, la seva protecció més adequada no era la vinculació a l'immoble de Can Vivot, sinó la seva declaració com a BIC de manera individualitzada.

Arrel d'aquestes prescripcions, què varen haver de ser acceptades, es varen excloure dels béns vinculats a Can Vivot els mobles que ara, amb aquest expedient, es proposa declarar, ja que, tal com es deia a l'informe de modificació de l'expedient de Can Vivot i al propi informe de la UIB, presenten un valor cultural rellevant.

2. Memòria històrica i descriptiva

Com ja vàrem dir a l'informe d'incoació de la modificació de l'expedient de declaració com a Bé d'Interès Cultural de Can Vivot, per a la inclusió dels béns vinculats a l'immoble (Exp. 340/2023), tot i que hi ha mobles i objectes conservats a Can Vivot que presenten un gran valor cultural, el seu significat complet deriva del conjunt. Malgrat això, no podem deixar de posar en valor i reconèixer el valor intrínsec d'algunes peces en particular; les quals, tant a l'informe de la UIB, com als altres informes inclosos a l'expedient mencionat, donaven una importància singular i indicaven la possibilitat de ser declarats BIC individualment.

Tot i que considerem que no s'haurien de desvincular de Can Vivot, pels seus importants valors, i seguint la proposta enunciada a l'informe de la UIB, consideram que són mereixedors d'una protecció individualitzada el Sant Antoni de Ribera, l'estora Ushack i el braser de plata.

2.1. Sant Antoni, de José Ribera, *Lo Spagnoletto*

Aquesta pintura és un dels pocs elements anomenats directament a la declaració de 1973, que compta, a més, amb importants referències a la bibliografia especialitzada. En aquest sentit, cal esmentar que la declaració de BIC de Can Vivot de 1973 assenyalava que «El palacio Vivot es uno de los más suntuosos de Palma de Mallorca. Fue construido por don Juan Sureda al reedificar la mansión que poseía por línea materna, poco después de haber

obtenido, en mil setecientos diecisiete, el título de Marqués de Vivot. El monumental zaguán es rectangular con columnas de acusado éntasis y arcos rebajados de mármol bermejizo. De su centro arranca la escalera que en el rellano se divide en dos rampas terminadas en galería. Los salones son espaciosos, con techos decorados por el italiano José Dardarone. Son notables las salas de tapices y de damasco y la biblioteca con tallas rococó que guarda importantes manuscritos e incunables. **Entre los cuadros que alberga la mansión figuran varios de Mesquida y un San Antonio de Viana.»** Per altra banda, aquesta obra compta amb abundants referències bibliogràfiques individualitzades (PÉREZ i SPINOSA 1992, 374-375; MAYER 1923, 204; FELTON 1971; PÉREZ SÁNCHEZ 1992, 256).

José de Ribera (Xàtiva, Valencia, 1591 - Nàpols, 1652) és el primer gran pintor espanyol de les dècades centrals del segle XVII. Format a Parma i a Roma, s'instal·là a Nàpols entorn a 1616, on entrà en contacte amb importants representats de la corona espanyola, fent que la seva obra arribés a Espanya, a la col·lecció reial i a diferents col·leccions privades.

La major influència en l'obra de Ribera, tant per la tècnica com per els temes, és la de Caravaggio. L'obra de Ribera s'emmarca en el context religiós, moral i polític de lluites i conflictes del Barroc, com a plasmació estètica de la nova religiositat. La pintura de Ribera es caracteritza pel seu tenebrisme, amb un fort contrast entre llum i obscuritat, sempre presents com a elements contradictoris, i amb personatges d'un gran realisme. Ribera, principalment, es dedica a la pintura religiosa, desenvolupant majoritàriament la corrent tenebrista; però compta també amb un important catàleg de pintura mitològica, de filòsofs i d'altres temàtiques.

Carbonell, al seu text, planteja una hipòtesi sobre el procés d'adquisició de la pintura de Ribera, la més destacada de Can Vivot, identificant a Antoni Gual i d'Olesa com al possible comitent, que l'hauria duta a Mallorca el mateix any que fou datada, el 1644, plantejant el possible pas a Can Vivot a través de la Col·lecció Cotoner, ja en el segle XVII. No fou aquest l'únic Ribera que hauria arribat a Mallorca, però sí l'únic que hi queda (Carbonell. 2000).

El Sant Antoni, *La joya de la corona de can Vivot* (Llabrés. 2022, pàg.142) és un llenç de 2,06 x 1,56 m, firmat per Joseph de Ribera / español i datat el 1644.

A la fitxa que es va fer amb motiu de l'exposició al Museo del Prado (Pérez, A.; Spinosa, N. 1992, pàg. 374-37) es diu que, tot i que fou citada i identificada per Meyer el 1923, era una obra poc coneguda en el catàleg general de l'obra del pintor. Arrel d'aquesta exposició i de la restauració que se li va fer, passà a ser reconeguda com una obra de singular qualitat i originalitat.

Segons indica el mateix catàleg, es tracta de la representació més important del sant anacoreta que va fer Ribera, ja que aquesta és de cos sencer, mentre que les altres són només els bustos del sant. El sant, en actitud clamant ocupa quasi tota la superfície adoptant la postura en aspa, molt freqüent a l'obra de Ribera. Al seus peus hi trobam el rostre i el cap d'animal, possiblement en referencia a l'infern.

2.2. Estora Ushak

L'estora Ushak que es conserva a Can Vivot és una obra de gran singularitat dins del patrimoni local, ja que només es conserven aquesta i una altra al Monestir de les Caputxines de Palma.

No hem pogut consultar cap font bibliogràfica ni documental que aportí dades concretes sobre aquesta estora, només disposem de la informació dels inventaris elaborats per les cases de subhastes Christie's (2006) i Sotheby's (2010), els quals consten com a documentació integrant de l'expedient (Exp. 340/2023. SEGEX 948123N).

Segons aquest inventari, l'estora data de la meitat del segle XVII i té unes dimensions de 350 x 220 cm.

Les estores Ushak (o Oushak) es teixeixen a l'est de Turquia, en una regió que li va donar nom. Els materials bàsics en la seva elaboració són el cotó per a la base i llana per a la part superior. Tots els nusos es fan manualment.

Com és més habitual, presenta un dibuix central amb decoració floral i geomètrica que emmarca tota la part central.

2.3. Braser de plata, de l'argenter Georg Friedrichsen

L'altra peça destacada és el braser de plata repussada i cisellada, obra de l'argenter polonès Georg Friedrichsen, de Dantzig, del segle XVIII. Per la seva importància com a peça d'argenteria, fou exposat a l'Exposició Internacional de Barcelona de 1929.

Els brasers són considerats com a mobles durant el barroc. Presents a qualsevol tipus d'habitatge arreu de tot l'estat, es presenten com a elements utilitaris, però també amb exemples molt ornamentals. Segons Inés Padrosa (Padrosa, 2018), el braser de Can Vivot el va regalar D. Joan-Miquel Sureda i de Santacília al seu fill D. Juan Sureda i de Villalonga, futur primer marquès de Vivot, amb motiu de les seves noces amb Dª Joana de Salas i Espanyol.

El braser, de 93x67 cm., presenta una estructura amb forma dodecagonal, on s'insereix el braser pròpiament dit, de forma rodona. La peanya s'adorna amb balustres de perfil molt retallat, decorat amb baix relleus de puttis, fruits i flors rematades per aus. La part superior també presenta una decoració floral i dotze mascarons a la part exterior. Les dues anses del braser pròpiament dit també amb decoració floral.

3. Estat de conservació

La pintura de Ribera

L'estat de conservació d'aquesta peça (tant de la pintura com del marc) és bo, gràcies a la restauració realitzada l'any 1992 amb motiu de l'exposició monogràfica de Ribera al Prado i al Museu Metropolità de Nova York. Tot i així, no s'ha pogut observar per la part posterior.

Per a conservar-lo correctament és fonamental evitar fonts directes d'il·luminació, natural o artificial, i evitar les fluctuacions d'humitat.

Estora Ushak

L'estat de conservació de l'estora és molt deficient. Un dels principals factors d'alteració de les estores en general es deu al seu ús, ja sigui per cobrir el terra o com element decoratiu penjat a les parets, donat que estan constantment exposades a la pols i la fricció. La pèrdua de flexibilitat de les fibres condueix a la formació d'estrips i talls o, en darrer extrem, a la pèrdua del material.

S'observen, a més, deformacions i esvaïment dels tints de les fibres. Per altra banda, s'hauria d'examinar detalladament per detectar possibles focus d'infecció o infestació.

Donada la fragilitat d'aquest element, és de vital importància extremar les precaucions tant a l'hora d'emmagatzemar-lo com d'exposar-lo. En ambdós casos s'han de valorar a fons els sistemes i materials més adients, minimitzant la manipulació.

Les condicions bàsiques de conservació preventiva passen per l'absència de pols i brutícia superficial; mantenir unes condicions adequades d'humitat i temperatura (evitant, sobretot, les grans fluctuacions); i no permetre la incidència directa de la llum natural.

Braser de plata

L'estat de conservació del braser és relativament bo. Tot i així, s'hauria de fer un examen minuciós per detectar possibles focus de clorurs, desgasts causats per neteges no adequades, deformacions i altres patologies característiques d'aquest tipus d'elements.

En qualsevol cas, per a la seva correcta conservació caldrà tenir especial cura amb les condicions d'humitat relativa, que en el cas dels metalls no pot ser superior al 35%.

4. Principals mesures de protecció del bé

La declaració com a Bé d'Interès Cultural que es proposa implica la presa de les següents mesures:

- S'haurà de comunicar a l'administració competent en matèria de patrimoni històric qualsevol acte jurídic i tècnic sobre els béns declarats.
- Qualsevol intervenció de conservació o restauració que s'hagi de dur a terme haurà d'anar precedida del lliurament del projecte corresponent, signat per un/a tècnic/a competent, a fi de tramitar la seva autorització prèvia per part de la Comissió Insular de Patrimoni Històric.
- En tot cas, s'haurà d'estar al que assenyala la Llei 12/98, del Patrimoni Històric de les Illes Balears, especialment en el seus articles 3 (col·laboració dels particulars), 22 (protecció general dels béns del patrimoni històric), 26 (deure de conservació), 27 (incompliment del deure de conservació), 28 (reparació de danys), 44 (Règim general dels béns mobles), 46 (col·leccions), 47 (conservació).

5. Conclusió.

Com ja s'ha assenyalat, la declaració individual d'aquests béns localitzats actualment a Can Vivot ve donada perquè l'informe emès per la UIB en relació a l'expedient 340/2023 (SEGEX 948123N) prescrivia que no fossin vinculats a l'immoble. Atesos els valors patrimonials assenyalats en aquest informe, considerem que s'ha d'atorgar a aquests béns una protecció individualitzada de les que recull la llei 12//1998 de Patrimoni Històric de les Illes Balears, ja que els tres constitueixen elements patrimonials de gran singularitat.

Per tot això, proposem:

1. **Incoar la declaració com a Bé d'Interès Cultural de l'obra Sant Antoni, de José Ribera, *Lo Spagnoletto***, que figura a l'annex 1.
2. **Incoar la declaració com a Bé d'Interès Cultural l'estora Ushak** que figura a l'annex 1.
3. **Incoar la declaració com a Bé d'Interès Cultural del braser de plata cisellada, de l'argenter Georg Friedrichsen**, que figura a l'annex

Giuseppe de Ribera <i>Lo Spagnoletto</i> (Xàtiva, 1591- Nàpoles, 1652)	<i>Sant Antoni</i> (signat a l'angle: "Jusepe de Ribera / español F. 1644)	1644	200 x 154	Oli damunt tela	Aquesta pintura ja es citava a la declaració de BIC de 1973. LLABRÉS 2022. PÉREZ i SPINOSA 1992, 374-375. MAYER 1923, 204. FELTON 1971. PÉREZ SÁNCHEZ 1992, 256. Christie's 2006, 2 Cabot 1965, 29 Arxiu Mas 1915
<i>Estora Ushak</i>		Meitat s. XVII	350 x 220 cm.	Cotó (base) i llana (part superior).	Sotheby's 2010, 74 Christie's 2006, 49
<i>Obra de l'argenter Georg Friedrichsen, de Dantzig</i>	<i>Braser de plata cisellada</i>	Inicis s. XVIII	93 x 67 cm.	De forma dodecagonal, la peanya s'adorna amb uns suports cisellats ricament amb roleus vegetals, angelots, flors i ocells. Atribuït a l'orfebre Georg Friedrichsen, Danzing Hi manca la BADILA.	MARQUÈS 2012, p.401 BYNE i STAPLEY, 1999 (1982), 52 LLABRÉS 2022 <i>Exposición Internacional...</i> , 1923 Sotheby's 2010, 79 Christie's 2006, 44 BYNE 1999 (1982), 55 Cabot 1965, 29 Arxiu Mas 1915

Bibliografia

CABOT, J. *Palacios y casas señoriales de Mallorca*, Palma, Cort, 1965.

CARBONELL, M. "Col·leccionisme i importació de pintura a Mallorca en època moderna. La ruta italo-maltesa dels cavallers santjoanistes" a, *L'Orde de Malta, Mallorca i la Mediterrània*, Palma, 2000.

CHRISTIE'S IBÉRICA, SL. *Can Vivot. Valoración*, Madrid, julio de 2006.

FELTON, C. *Jusepe de Ribera: a catalogue raisonné* (Thesis), University of Pittsburgh, 1971.

LLABRÉS, J. *Can Vivot: una preservación excepcional del interiorismo barroco en Palma*, treball inèdit redactat en el marc del Pla director de Can Vivot, Palma, 2022.

MARQUÉS, J.; SAPHINI, R. *El mueble en Mallorca*, Palma, José J. de Olañeta, 2012.

MAYER, A.L. *Jusepe de Ribera (lo Spagnoletto)*, Leipzig (2a ed.), 1923.

PADROSA, I. "Mallorca en el Castillo de Peralada: o cómo vestir un palacio en el siglo XIX", *MRAMEGH*, 28, 2018, pàg. 139-198.

PÉREZ, A; SPINOSA, N. *Ribera: 1591-1652* [catàleg de l'exposició], Museo del Prado, Metropolitan Museum of Art, Madrid, New York, 1992.

SERVERA, C. *Catalogación y valoración de las obras de arte y antigüedades del palacio vivot (complement de la valoración realizada por Sotheby's)*, signat a Mallorca, juny de 2010.

SOTHEBY'S, *Condes de Zavellá. Palacio de Vivot*, Valuation number 70217786, 23 june 2010.